

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Илиана Павлова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Медии и комуникации – Масова култура)

с дисертационен труд на тема: „Перспективите пред списанието като медийна платформа във време на трансформации на хартиената преса. Стратегии на качествените българоезични списания в началото на 21. век“,

представен от Панайот Красимиров Стефанов, докторант в катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ във Факултета по журналистика и масова комуникация

с научен ръководител: доц. Георги Лозанов

I. Представяне на докторанта въз основа на подадената документация

Панайот Стефанов е възпитаник на Софийския университет. Завършил е магистърска програма „Е-Европа“, докторант в докторска програма „Медии и комуникации – Масова култура“ на ФЖМК. Притежава практически опит в областта на журналистиката, фотографията, връзките с обществеността. Носител е на редица отличия и награди, сред които „Първа награда в категорията за журналистика на културна тематика“ на Фондация "Васа Ганчева" (2016 г.), „Студент на годината в областта на хуманитарните науки“ на СУ "Свети Климент Охридски" (2017), Награда за студентски постижения в областта на журналистиката на Фондация "Радостина Константинова" (2017) и др. Панайот Стефанов е издател и главен редактор на списание „Нула32“.

II. Оценка на качествата на дисертационния текст

Темата за списанието като медийна платформа във време на ускорени трансформации в медийната и комуникационна сфера, на разгорещени дискусии относно съдбата на хартиения медиен носител и прехода към дигитална среда, на променени читателски нагласи и предпочитания, е безспорно актуална. Неголемият интерес и липсата на цялостни и задълбочени изследвания на процесите на трансформация на списанието в България правят изследователските усилия на Панайот

Стефанов в тази посока важни за разбирането на редица явления от последните години в страната ни.

Предметът и обектът на изследване са ясно изведени в началото на дисертационния труд и са пряко обвързани с конкретното проучване на трансформативните механизми в медийната сфера вследствие на дигитализацията и тяхното отражение върху типологичната група на списанията. Ясно и точно са набелязани и основните цели – открояване на проблемните места и очертаване на перспективите за развитие пред българските потребителски списания.

Избраните и използвани методи на изследване в дисертационния труд са в съответствие с поставените цели и са приложени съобразно изискванията и конкретните задачи в отделните глави – теоретичен обзор, пряко наблюдение, описание, анализ, сравнение. В емпиричната част на дисертационния труд са представени резултатите от проведено качествено изследване, което съчетава възможностите на полустандартизирано интервю с отворени въпроси и изследване на случай. За целите на дисертацията са проведени 11 интервюта с издатели, главни редактори и журналисти с дългогодишен медиен опит, заемали ръководни длъжности в сегмента на качествения български печат в периода 2000-2023 г. Интервютата са проведени в периода февруари – декември 2023 г. и са спазени изискванията за подобен тип проучване.

Основният текст е в обем от 226 страници и в структурно отношение е съобразен с композиционните изисквания за дисертационен труд, като се състои от увод, пет глави и заключение (с. 6 – 232). Библиографската осведоменост на автора покрива основните източници по темата. В библиографията към дисертацията са посочени общо 204 източници, от които 106 на кирилица и 98 на латиница (Библиография, с. 233 – 250). В допълнение към дисертационния труд е оформено приложение от 60 страници (с. 253 – 313).

Дисертационният труд умело съчетава общотеоретичните наблюдения и тенденциите в съвременния тип медийно-комуникационни взаимодействия с наблюдения върху практиката в България, в съпоставителен план се открояват значими практики и възможности за развитие. Именно тази двуаспектност на разглежданите процеси откроявам като особеност на изследването, която е определяща и за неговия научен принос. Демонстрирана е добра теоретична осведоменост и е проучен научният опит до момента, като теоретичният и исторически преглед (в първа и втора глава) се подлагат на анализ и се съчетават с наблюдения от практиката и конкретни емпирични данни (в трета, четвърта и пета глава).

В дисертационния труд се разглеждат три оперативни класификации, свързани с хартиеното издание на списанието – общоспециализирана класификация, класификация по области на редакционен интерес, информационно-функционална класификация, като дисертацията избира да се придържа към третата поради по-

голямата ѝ близост до практиката. Аргументирано са представени приносите на хартиеното издание на списанието в развитието на модерните общества, като с основание се акцентира върху „силно субективизираните медийни разкази за света, предназначени за прецизно дефинирани читателски публики“ и взаимодействието с тези публики. Откроява се направеният извод, че „без своите високо интерпретативни редакционни прояви, списанията рискуват да съществуват напразно и се приближават до деривативните медии“ (с. 225).

Стъпвайки на съществуващи научни разработки и модели за оценка на качествена журналистика, дисертационният труд обогатява научния опит, като предлага осем базови индикатори като основа за бъдеща методика по разпознаването и оценката на журналистическото качество в потребителските списания: съотношение на авторски към препечатани текстове и визуални; количество нерекламно съдържание; съотношение на нерекламно към рекламно съдържание; съотношение на интерпретативно към съдържание с информационни функции, употреба на наративни техники, редакционна енергичност; граждански ангажимент (с. 97).

Дисертационният труд изцяло покрива заложените в темата две изследователски посоки и изпълнява поставените задачи – открояването на перспективите пред списанието във време на трансформации на хартиената преса и определяне на стратегически посоки за развитие на качествените българоезични списания в началото на 21. век.

В дисертацията се наблюдава коректност при събирането, обработката и анализа на емпирични данни. Доказателственият материал, върху който се градят приносите на изследването, се отличава с достоверност и коректност при представянето.

Оценявам положително систематизираните наблюдения върху теоретичния материал, резултатите от проведеното изследване, изводите и обобщенията на дисертационния труд, които биха могли да се използват и в бъдещи проучвания по темата.

Авторефератът отразява коректно текста на дисертационния труд.

III. Приноси на дисертационното изследване

Принос на дисертационния труд на Панайот Стефанов е тематизираното разглеждане на хартиеното издание на списанието в епохата на дигитализация – с подробна систематизация на теоретичните източници, критически анализ на съществуващите знания и направен преглед на българската практика от последните години.

С изцяло приносен характер разглеждам четвърта глава от дисертационния труд „Стратегии на качествени българоезични списания през 21. век“. При представянето на „общата картина“ в България в дисертацията се прави ясен преглед за периода 2000

– 2022 г. по отношение на различни критерии – брой издания, тиражи, медийна собственост, медийна концентрация и др. Във втората част на четвърта глава се представят резултатите от проведените интервюта в периода февруари – декември 2023 г. с 11 издатели, главни редактори и журналисти с дългогодишен медиен опит, заемали различни ръководни длъжности в български списания в периода 2000 – 2023 г. по отношение на изследвания проблеми – разбирането за качествената журналистика, спецификите на списанието, механизмите за финансиране. Като аргументирано приемам включването в изследването и с цел „по-широк поглед върху тенденциите в качествената преса“ на двата седмични вестника – „Капитал“ и „Култура“ (с. 138).

С приносна стойност в дисертационния труд е и пета глава, където са открити проблемните места пред българските списания (неблагоприятна и враждебно настроена среда на зависимости, липса на традиция на качествени потребителски списания, криза на авторското съдържание, дефицит на професионално подготвени кадри, ограничено разпространение и др.), но са набелязаните и перспективите за развитие – журналистическото предприемачество, бюджетната диверсификация и др. С основание в дисертационния труд се отбелязва, че „Бъдещето на качественото списание, през неговия граждански ангажимент, недвусмислено е въпрос от порядъка и на социалното предприемачество. Поощряването на този разговор не само разширява полето за иновации, но работи за пълноценното осмисляне на бюджетната диверсификация като следващата ключова перспектива пред медията“ (с. 210).

Като авторски принос в дисертационния труд разглеждам изведеното понятие „хартиен премиум“ и свързаното с него разбиране на ролята на списанието в дигиталната епоха като имиджов ресурс, който „овеществава“ възможности и придава комуникационни стойности, а същевременно е алтернатива на скоростта на разпространение и информационното претоварване в дигиталната епоха. Списанието като вещ, за създаването на която се изисква ресурс от време и творческа енергия, се откроява и като специфичен бизнес модел, алтернатива на бързото консуматорство. В този смисъл подкрепям наблюденията в дисертационния труд за необходимостта от реконцептуализация на критериите за качество на журналистиката в списанието и възприемането на „хартиеният премиум“ като възможност за възвръщане на престижа на печатното слово в качеството му на „екстраординарно съдържание“ (с. 229).

Като приносен момент оценявам предложената концептуална рамка от осем базови индикатори като основа за бъдеща методика по разпознаването и оценката на журналистическото качество в потребителските списания.

IV. Бележки и препоръки

В първа глава, при представянето на „трите теоретични подхода“ към журналистическото съдържание, считам, че от известно прецизиране се нуждае

включването и разглеждането в тази поредност на „бавната журналистика“. „Бавната журналистика“ не е в една категория с останалите посочени – публицистиката и литературната журналистика. Нейното заявяване и теоретичното ѝ осмисляне, но, най-вече, разглеждането ѝ като практика се свързва по-скоро с критерии, отнасящи се до журналистическата дейност (проучване на източниците, събиране на данни и т.н.), а не толкова до журналистическото съдържание и неговите жанрови характеристики (начин на разказване, използвани похвати за създаване на медийната действителност, наративни техники и др.).

Считам също така, че от известно прецизиране се нуждае използването в дисертационния труд на трите понятия – „бавна журналистика“, „публицистика“ и „литературна журналистика“ и разглеждането им „като взаимозаменяеми, в споделения им смисъл на прояви на интерпретативния дискурс в медиите“, както и констатацията, че „трите перспективи свидетелстват за изобилието от названия, с които можем да говорим за съдържанието, характерно на списанията“ (с. 42).

Без да омаловажавам безспорно добрата теоретична подготовка на дисертанта и обяснимия за такъв тип разработки стремеж да се демонстрират познания, според мен в дисертацията се откроява необходимостта от по-внимателна и прецизирана употребата на редица термини, както и от едно ясно и задълбочено, теоретично обосновано рамкиране на използваните понятия (включително и по отношение на понятието „медийна платформа“, отнесено към хартиеното издание на списанието). В този аспект обръщам внимание и на разглеждането на „бренд журналистиката“ и необходимостта от навлизане в същината на явлениято, а не само приплъзване по констатации за „хибрид между журналистиката, маркетинга и пиара“, смесването му с рекламата и свеждането му до „откритият и етичен тип позициониране“ на брендовете (с. 215).

Езикът на дисертанта би спечелил, ако избяга от излишната претенциозност и ако текстът на дисертацията премине през една по-внимателна редакция с цел постигане на ясен и точен изказ. Например: „Обществено-политическата обусловеност на конструкцията (интерпретативна журналистика – б.м.) е изследвана като предпоставката за развитие на медийни разкази в средното темпорално медийно пространство за съзercание на списанията, чрез които колективните идентичности имат възможността да се самоизричат и влизат в отношения и конфигурации с други структури в обществото“; „списанията като бизнес са проблематизирани през преплитането на публицистичната и икономическата рационалности, развиващо дисоциативност в еднозначното определение на целите и резултатите от дейността им“ (с. 14 – 15, Автореферат). Също при фрази и изрази като: „изобилието от нарицания за обозначаване на журналистиката“ и др. подобни.

V. Публикации и участия в научни форуми

Представени са общо 5 публикации в редактирани колективни томове с научно рецензиране:

- Две статии, публикувани в: „Изборите за Европейски парламент през 2019 г. Отразяване в българските онлайн медии“, съст. М. Юркова, УИ „Св. Климент Охридски“, София, 2022, ISBN: 978-954-07-5646-2 (*„Сайтът dariknews.bg: Почти „Дарик“*, с. 197 – 203, и *„Сайтът segabg.com: Без изненади, освен лошата организация на сайт“* – с. 324 – 330).
- Две статии в: „Медии и комуникации, Научен сборник на докторанти от Факултета по журналистика и масова комуникация“, (*„Зиновете – между медиите и изкуството“* – с. 239-253 Т. 2, УИ „Св. Климент Охридски“, 2022; *„Възможни критерии за оценка на качествено списание“* – с. 259-274, Т. 3, УИ „Св. Климент Охридски“, 2024).
- Един доклад от Международна научна конференция на ФЖМК, 27 – 28.10.2022 г. – публ. в: Комуникацията и медии на XXI ВЕК: образователни и професионални предизвикателства. УИ „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-619-7567-15-1, 2023, (*„Социокултурни ефекти от свиването на тиражите на печатните медии“*, с. 235–244).

Минималните национални изисквания по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3. са изпълнени – общо 50 точки.

Изпълнени са изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ за апробиране и оповестяване на резултатите от изследването според чл. 5, т. 5.

VI. Заключение

Като имам предвид отбелязваните приноси моменти в представения дисертационен труд *„Перспективите пред списанието като медийна платформа във време на трансформации на хартиената преса. Стратегии на качествените българоезични списания в началото на 21. век“*, изразявам своето изцяло положително отношение на **Панайот Красимиров Стефанов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Медии и комуникации – Масова култура).**

30.08.2024 г.